

27. september 2022

UKA2022/07

2023-mut Aningaasanut inatsisissatut siunnersuut

(Aningaasaqarnermut Naligiisitaanermullu Naalakkersuisoq)

Aningaasanut inatsisissatut siunnersuut2023-imoortumut Naalakkersuisut saqqummiussaanut Siumumiit qujavugut, qimerloorluareerlugulu Siumumiit imaattumik oqaaseqarfigissavarput.

Mianersortumik sukangasumillu aqutsinermik oqariartuutigineqarnera pissusissamisoortutut Siumumiit isigivarput, taamatut oqariartuut timalalissappat Naalakkersuisunut piunasaqarpoq Inatsisartuni aaliangersakkavut pilersaaruserluarlugit timalaliinissamik suliaqartariaqartugut saniatigullu pilersaarutaanngitsumik iliuuseqapallakkusussuseqarneq annikillinerusariaqartoq.

Taamatuttaaq mianersortumik sukangasuumillu ingerlatsinerup pilersaarutaanngitsumik sunniutigisinnaasai mianeralugit atussavagut, tassami ulappussinnaagatta ullumikkuinnaq pisut mattusersortutut ilillugit ajornartorsiutiviillu aaqqiiviginagit. Kingusinnerusukkullu ilanngullugit Siumumiit aaqqiiviigisassatut pingaartitagut eqqaassavakka.

Ukiuni kingullerni Kalaallit Nunatta avataani pisut nammineerluta aaliangiiffigisinnaasatsinnik iluarsisinnaanngisagut atorpagut.

Corona kingunerisaanik inuunerput allanngortilluinnarsimasaraluarput nalinginnaasumut uteqqikkiartornerput sungiunnaqqilerlutigu. Sulimi akunnattoortarpugut ilumut eqqugaapilussinnaanerluta kakkilertarpasittoqarpat. Neriuppugullu siulittuutigineqarsinnaasut ilaat eqquutissanngitsoq tassa nualluutip ullumikkumit annertunerulluni uteqqissinnaasoq inuillu inuuneranik perulutsisisinnaalluni, taamaalissanngippat suli mianersornerput attattariaqarpagut, aammalu pisortaniit innersuussutigineqartut pisariaqarmata malittariaqarivut kapiteqqissagaluaruttaluunnit.

Covid 19-lli peqqissutsimut sunniuttarnera kisiat malugineq ajorparput, inuussutissarsiutilli ineriartortitassatut aaliangiussimasarput, tassa Kalaallit Nunatsinni takornariaqarneq annertuumik eqqugaasimavoq. Aasaq mannaluni inuit ikittuunngitsut nunatsinnut tikerarput - qujanartumik. Siunissamili inuussutissarsiut pitsaasumik ineriartussappat nunatta pisariaqartippaa nammineerluta aqussinnaasatsinnik tamakkiisumillu imaluunniit annerpaamik aningaasatigut isertitsiffigineqarsinnaanera qulakkeertariaqarippat. Aasaq manna nalaatagut angallannerup kipiluttunartumik inissinnera tassani suliassat ilagilluinnarpaat, imatummi inissittussaanngilagut

takornariat amerlinerisa kingunerissagaat Kalaallit Nunatsinni nunaqavissut angalaniarnermini ajornartorsiulissasut. Tassani pingaaruteqarpoq kiffartuussinermut nunatta angalatitsivinnut isumaqatigiissutigisartagaat toqqammaveqarmata, Nunatsinni najugaqartut pitsaasumik angallanneqarsinnaanerannut qulakkeerisussat, taamaakkunnaarsimappat taava aaqqiissutissamik nassaartariaqarpugut. Siumumiillu tamatumunnga oqaloqataarusuppugut. Taamatuttaaq napparsimaveqarfipput tusiapittumik maannamut ingerlatillugu nunatsinni najugaqartut tunullunneqarsinnaanngillat avataanit tikittut annertuumik atulersimappassuk, taamaaliussagunik eqqarsaatigisariaqalerparput uagut akileraartarnitsinni akilersugarput ilumut takornariartut akeqanngitsumik atortassaneraat.

Takornariaqarneq angallannerlu eqqartortillugit, eqqumiittarpoq nalaallugu, sinerissami angallannikkut aaqqissuussisimanerput, uagut nammineq nammaqatigiinnissarput siunertaralugu suliffeqarfinnut kiffartuussinissamik isumaqatigiissuteqartarneq aqputigalugu aaqqissuussimasarput, asseqqissaanik takornariartunut atuuttarmat. Takornariat ilanngullugit nunatta iluani angalanissaat akikillisaavigisimagivut, taamalu takornariat uagut aningaasartuutigisatsinnik takusassarsiorusaartinneqartartut.

Siumumiillu isumaqarpugut umiarsuarsuit takornariartaatit nunatta karsianut isaatitsissutaasarnissaat annertunerusariaqartoq. Taamaattumik oqaatigeriissavarput tamatumani Naalakkersuisunut isumaqatiginninniarnissami qanoq aaqqiisoqarnissaanik siunertaqarluta oqaloqatiginninnissamut qilanaaratta.

Takornariaqarnerup pilersaarutaanngitsumik pitsaanngitsumik sunniutai ammasumik eqqartortariaqarpagut, aamma Siumumi piareersimavugut Takornariaqarneq pillugu inatsisissap suliarineqarnerani peqataassalluta, qulakkeerniarlugu Nunatta annerpaamik aningaasatigut iluaquteqarnissaa. Aningaasammi pisariaqartippagut siunissami atorusutagut akissaqartissagutsigit.

Avatangiisitta annertunerujartortumik pitsaanngitsumik sunnertaraatigut, Ruslandip Ukrainimut saassussinerata kingunerisaanik takuarput. Aningaasat nalii annikilliertortut malinnaavigivarput kingunerilu malugalugit. Akit qaffakkiartupiloornissaat pakkersimaarneqalaaraluartoq tamanna piffissaq ungasinnerusoq isigalugu taamaaginnarnissaa qulakkeeqqanngilarput. Akimmi isumaqatigiissutaasimasut, soorlu ikummatissanut akigitinneqartut aappaagu 2023-p naalerneranut atuuttut unippata, ikummatissat akitsorujussuarneranik kinguneqarsinnaammat. Taamaalissagaluarput inuunerput, inuussutissarsiornerput, angalasinnaanerput, tassa inuunerput sutigut tamatigut sunnerneqartussaavoq. Tamanna maannangaaq pakkersimaarnissaanut piareersarfigilertariaqarparput, ersarissumik pilersaarusiortariaqarparput pissakinnerit akunnattumillu isertitalit ullumikkut inuuniarnermini malinnaaniapilooreersut qanoq iliorluta akissaqartissanerlugit. Inuuniarnermikkut oqilisaaffigineqassappata alloriarnerit siullit tiguneqartariaqarput.

Nunarpulli avatitsinnit sunnerneqaraluarpalluunnit Siumumi pingaartipparput nunarput ineriartortinneqassasoq uku aqutugalugit.

- **Pilersikkumallugit** inuiaqatigiit ataqatigiissut, ilatsiinnartuunngitsut, eqeersimaartut napasinnaalluartullu.
- **Inuiaqatigiittut** akisussaaqataanertik qamuuna misigisimalluarlugu ilumoorfigalugulu innuttaaqataasut.
- **Pilersikkumallugit** inuiaqatigiit nunamik tunniussinnaasai akisussaassuseqartumik atorluarlugit avataaniillu pisariaqartitatik iluaqutugalugit imminnut napatittut.
- **Pilersikkumallugit** Nunatsinni inuiaqatigiit kikkunnt tamanut pitsaasumik atugassaqartitsisut naligiimmillu periarfissaqartitsisut.
- **Pilersikkumallugit** Nunatsinni inuiaqatigiit naligiissitaasut sumi inunngorsimaneq, arnaaneq, angutaaneq upperisaqarnerluunniit apeqqutaatinnagit.
- **Pilersikkumallugit** Nunatsinni inuiaqatigiit aningaasaqarnikkut politikikkullu nammineersut.
- **Kalaallit Nunaata** aqunneqarnerani ammasumik inuillu oqartussaaqataanerat pingaartillugu ingerlatsineq nukittorsassallugu.
- **Nunatsinni inuiaqatigiit** akisussaassusermik, eqeersimaarnermik peqqikkusussutsimillu pingaartitsillutik kiffaanngissuseqarlutillu ineriartornissaminnt pitsaasumik periarfissaqarnissaat qulakkeersimajuassallugu.
- **Nunatsinni avatangiisit** isumalluutillu uumassusillit nungutsaaliuinikkut paarilluarneqarnissaat qulakkeersimajuassallugu.
- **Pilersikkumallugit** Nunatsinni inuiaqatigiit nunarsuarmioqataasut unammillersinnaasumik ilinniartitseriaaseqartut.
- **Kalaallit Nunaanni** Inuit pisinnaatitaaffii nunarsuarmioqatigiinnut tamanut atuuttut illersussallugit.

Siumumit 2023-mut aningaasanut inatsisissamut pitsanngorsaataasinnaasunik ujartuilluta ukunanga isiginiarluta sulinerput nangissavarput.

Siumup maluginiarpa, sinerissap qanittuani aalisarnerup ineriartortinneqarnissaanut aningaasat atugassiisutigineqartartut pisariaqartitsinermut naleqqiullugit naammattanngitsut. Ukioq naanngitsoq atugassiisutit nungunneqartarput. Taamaattumik Aallarteqqinnissamut tapiissuteqarnermut aningaasaliisutigineqartartut malunnartumik amerlineqarnissaat

kissaatigaarput, soorlu savaatilinnut ineriartortitsinissaq siunertaralugu Naalackersuisut taamak siunertaqartut assigalugu.

Taamatutaaq Siumumiit isumaqatiginngilagut aalisarnermut piniartunullu siunnersuisoqartarnerup aningaasaliissuteqarfigineqartarnera peerniarneqassappat. Illuatungaani isumaqarpugut nunatta aningaasarsiornermi napatitsisua tassa aalisarneq piniarnermiillu isaatitsiviunerpaajunissaanik nukittorsaanissamik ingerlatsinissaq pingaarutilerujussuusoq.

Taamaasiornikkut nunatsinni talittarfiit aserfallassimaqisut aaqqiiviginissaannut aningaasalersornissaat aqutissiuukkusullutigu.

Utoqqaat aningaasatigut malunnaatilimmik aaqqiivigineqarnissaat inatsisitigut toqqammavilerneqarnissaa qulakkiissallugu maani inersuarimi issiasugut tamatta isumaqatigiissutigigipput Siumup maluginiartarpaa. Puigussanngilarput utoqqalinersiuteqalersimagaanni inuunermilu suliffiusimasuni tamakkiisumik tunniussaqaarnikuusut, uagut ullumikkut inuusukaanerusugut pitsaasumik atugaqarniassagatta piffissanngoraangat iluamik eqqortumillu atugassaqaartissagatsigit. Siumumiillu isumaqarpugut utoqqaat amerlasuut suli sulerusukkaluartut, akileraartarnikkut ilanngartuuffigineqartarnerit assigisaallu peqqutigalugit aaqqiiviginissaat pisariaqartoq, assaat sulisinnaasut pisariaqartitagut amerlisinniarlugit.

Akileraartarnermut aaqqissuusseqqinnerup pisariaqavinnera Siumumit suliassatut tigullugu aammalu timitalernissaanik siunnerfeqarluta suliniutigissavarput. Pisariaqarpoq ullumikkut aaqqissuussisimanitsinni pisariillisaaneq aallaavigalugu sanasimannginnatta. Ajornannginnerusumik pissusissamisoornerusumillu periuseqarluta akileraartarnerup aaqqissuussaana ilusilerumavarput, Kalaallit Nunatsinni pissakinnerit akunnattumillu isertitallit inuunerisa pitsaanerusumik aaqqissuussivigeqqullugu - naligiinnginneq innuttaasut atugaat annikillisikkumallugu.

Nunarput siulittorneqarpoq siunissami aningaasartuutit isertitaninngaani amerlanerungaalersinnaasut. Peqqutit ilagaat qujanartumik inuuniarnitta peqqinnerulersimanerisa kinguneranik utoqqaliartortut amerliartussammata, ilutigisaanillu inersimasunngortussat amerlanerulernatik pisariaqartitatsinnik tunniussisinnaasut ikippallaalissallutik.

Taamaattumik siunissami inuussutissarsiutinik nutaanik pilersitsisariaqarpugut. Aatsitassarsiornerup iluaniittut nalunngilagut aammalu suli takornariaqarnermiittut. Inuussutissarsiutit pioreersut allanngutsaaliussanngilagut. Nunatsinnut pitsaanerusumik sanarfineqarsinnaappata aamma qununata ineriartortittuassavagut, allannguinissat pisariaqartut ilanngullugit.

Eqqagassalerinermi anartarfilerinermilu inoqarfippassuarni suli imaannaanngitsumik killiffeqarnerput isiginngitsuusaaginnarsinnaanngilarput. Taamaattumik partiit tamatta aammalu

kommuunit peqatigalugit pitsaasumik attanneqarsinnaasumik aaqqiissutissanik ujjartueqatigiinnissamut Siumut kissaateqarpoq.

Siumumiit kissaatitta ilagaat nunatsinni sanaartornerit siammasissut ingerlatiinnarnissaannut timitalersuinerit ingerlatiinnassallugit. Soorlu inoqarfinni arlalinni inuusuttunut inissiat aammalu nunaqarfinni utoqqaat pisinnaanerusut inissiaannut kommuunit qanimut suleqatigalugit aningaasalersueqatigiissinnaanerit aqutissiuukkumallugit. Siammasissumik sanaartornerit ingerlanneqarnerat aammalu aqqissuusseqqinnerit pisariaqarluinnartut ingerlanneqarnissaat oqaloqataaffigissallugu Siumumiit qilanaarpugut.

Siumumiit isumaqarpugut nunap immikkoortui tamarmik naligiinnerusumik ineriartortinneqarnissaannut sulinerit ingerlasariaqartut. Soorlu attaveqaasersuutitigut aammalu aqqusiniliornerit piviusunngortinnissaannut siunissamut aningaasaliinertut aammalu ineriartornissanut ammaassisussat tapersersorsigit.

Siulittuutigineqartut aallaavigalugit kaasarfigut kaaginnarlugit pisussanik utaqqisinnaanngilagut. Suliassaqarpugut ungasinnerusoq isigalugu aaqqiissutissanut aningaasaliissalluta, taamaattoqassappat unneqqarissumik tulleriarinerup nalorninarunnaarsinnissaa pisariaqalerpoq - immikkut ittumik iliuuseqartariaqartuaannarneq akisoqisoq annikillisinnaassagatsigu.

Naggataatigut uteqqilaarlara Siumumi toqqammavipput

- **Pilersikkumallugit** inuiaqatigiit nunamik tunniussinnaasai akisussaassuseqartumik atorluarlugit avataaniillu pisariaqartitatik iluaqutigalugit imminnut napatittut.

Namminiilivinnissaq taamatut toqqammavilik pilersikkusutarput piumasaqarpoq nukissiuteqarnikkut suliniutigineqartut suli innuttaasut amerlanerujartortutut atuuttussanngortinneqassasoq piumasaqaataavoq, taamatuttaaq Kalaallisut oqaatsitta ineriartortittuaannarnissaasa suliniutigineqarnera pinngitsoorsinnaanngilarput minnerunngitsumillu avataanit pisiassatta akitsoriartupiloornerat toqqammavigaluu periarfissaq immikkuullarissaq takkupperoq tassalu nerisassatigut qanoq ililluta immitsinnut pilersornerunissarput sammilissallugu, siunertaralugu pisariaqanngitsunik peqqinnannginnerusunillu ullumikkut nerisaqassasugut Nunarsuarmi uagutsinnut pitsaanerpaanik aalisagaateqarluta neqissaqarlutalu.

Taamatuttaaq

- **Pilersikkumallugit** Nunatsinni inuiaqatigiit aningaasaqarnikkut politikikkullu nammineersut.

Tassunga ilinniartitaanerup aaqquissuusaanera avaqqusiinnaangilarput aqutissiutissallugu, sutigut tamatigut ilinniartitaanerup pitsaanerpaatinnissaanut suliniutit sakkortusartariaqarput, Siumumit kissaatigivarput siunissami inuussutissarsiuutissatsinnut pisariaqartitatsinnut ilinniarfigineqarsinnaasut naleqqussarneqarnissaat. Ilinniarfiusinnaasunik ullumikkut periarfissaanngitsunik pilersitsisoqassagaluarpuunni.

Taamatut oqaaseqarluta Siumumiit aappaagumut aningaasanut inatsisissatut siunnersuutip aappasaaniinginnerani ataatsimiisitaliami suliarineqarnissaanut ingerlatipparput, qilanaarlutalu Naalakkersuisut isumaqatiginninniarnernut aggersaanissaannut suleqatigiinnissamullu.

Hans Peter Poulsen, Siumut